

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра історії та політичної теорії**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА
на тему:
«Політичні права та свободи людини і громадянина в Україні»**

**Студента групи 052-17-1
Гаак І.А.**

**Науковий керівник
Єгорова О.В.**

Дніпро 2021

Реєстрація № _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

_____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

С.

ВСТУП	3
1 ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	7
1.1 Історія створення основних документів з прав людини	7
1.2 Діяльність ООН в галузі прав людини.....	11
2 СТАНОВЛЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПИ	13
2.1 Європейська філософія прав людини та її нормативна проекція в європейському правовому просторі.....	13
3 ПОЛІТИЧНІ ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ	27
3.1 Систематизація способів забезпечення політичних прав і свобод громадян, що здійснюються кожним органом виконавчої влади регіонального рівня, та узагальнення основних проблем їхньої реалізації	27
3.2 Визначення пропозицій з удосконалення організацій і функціонування системи політичних прав і свобод громадян органами виконавчої влади регіонального рівня.....	32
3.3 Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі.....	39
ВИСНОВКИ.....	46
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю дослідження становлення і розвитку політичних прав і свобод в Україні. У центрі уваги завжди були права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Довіра людей - це завжди основне питання будь-якої влади. У правильному державно-організованому суспільстві довіру людей до держави визначають тим, як саме держава гарантує та захищає права та свободи громадян наскільки держава допускає людей до формування власної волі, ти самим до державного управління.

З цих тверджень виникає багато запитань, особливо зараз коли країна прагне до максимально демократичного устрою і аналогічної політичної системи. На межі другого і третього тисячоліть світова наукова думка характеризується появою нових напрямів серед наукових досліджень, переосмисленням «усталених» теорій, а також переоцінок для всіх звичних соціальних, політичних та повсякденних практик. Від століття до століття, з року в рік прогресує спеціалізація наукового знання. Нові проблеми, суперечності, альтернативи, типи інтелектуальної діяльності потребують негайної культури порушення питань, спираючись на попередні наукові традиції і вміння зосередити думку на проблемах нової епохи, часу, країни.

Серед актуальних проблем загально-прийнятої теорії права найбільшу цікавість, викликають саме ті, котрі пов'язані із захистом всіх видів прав, свобод і законних інтересів людини. Попри всі «законодавчі запевнення», що людина є найвищою соціальною цінністю, існує багато документів, які підтверджують ці поняття але практична реалізація цього важливого положення, на жаль, поки що не відбулася. Принакні існує велика надія, на те що права людини стануть одними з найважливіших прав у світі. У деяких країнах все частіше згадують ці поняття при винесенні певних рішень та при утвердженні певних законів відносно громадян. Не зважаючи на «піднесений» стан відносно прав і свобод відносно людини, дана тема потребує чіткого аналізу правової системи в країні. Бо с кожним роком ця

система робить кроки вперед , але через минулі роки та ситуації довіра громадян у цьому питанні показує нам все менші і менші показники довіри серед громадян до державного управління. Бо саме питання прав людини є найважливішим питанням серед внутрішнього та зовнішнього правових розвитків. Вони є тим самим критерієм для оцінки досягнутого рівня демократії у державі.

В якості предмета дослідження виступають політичні права та свободи громадян України на законодавчому рівні. Їх призначення і як саме вони працюють на території країни.

Мета даної роботи у виявленні специфіки прав і свобод в Україні, а також визначені рекомендації для їхнього вдосконалення.

Завдання дослідження полягають в наступному :

- дослідити концептуальні основи прав і свобод людини і громадянина;
- проаналізувати дотримання та використання цих прав та свобод на території України;
- визначити особливості людських та громадянських прав в Україні.

Сучасний стан суспільства передбачає постійні зміни у політичному житті громадян, в тому числі і зміни мислення, щодо своїх прав та обов'язків. Саме тому питання політичних, юридичних прав та свобод є важливим для вивчення, а також розуміння.

Юридичні права та свободи є тотожними поняттями. Вони закріплені у найважливішому документі країни – Конституція України. Юридичні обов'язки, відповідно до Конституції, є мірою належної поведінки. Ці обов'язки визначають міру необхідної поведінки громадян та висувають обов'язкові вимоги до поведінки та дій особи.

Конституція України гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи та гарантує їх рівність перед законом, не залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними

або іншими ознаками. Усі ці права гарантуються статтею 24 Конституції України.

Громадяни України наділені політичними правами та свободами, які виступають, як форма участі громадян в управлінні державою та суспільства.

Політичні права забезпечують громадянам можливість в участі життя суспільства та держави, вони юридично проголошені в основному законі та гарантовані державою.

До політичних прав відносяться : право на громадянство, свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право на свободу думки і слова, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, право брати участь в управлінні державними справами, право на мітинги, походи і демонстрації, право на письмові звернення до органів державної влади.

Конституція України гарантує громадянам України політичні свободи: свободу слова, друку, зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Громадяни мають право на свободу об'єднання у політичні партії та організації за для захисту своїх прав і свобод та задоволення будь-яких своїх інтересів, за винятком обмежень встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку. Політична діяльність людей в Україні сприяє формуванню і вираженню політичної волі громадян. Також ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян або обмежений у правах за незалежність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. А всі громадські об'єднання є рівними перед законом. Гарантуються права на свободу політичної діяльності статтею 36 Конституції України.

Реалізація всіх прав і свобод громадян України гарантується державою, оскільки держава бере на себе обов'язок забезпечити ці права. З одного боку права і обов'язки громадян породжують юридичні обов'язки перед

державою, а з другого – права і свободи держави породжують обов'язки відносно громадян. В такому суспільстві існує взаємоповага та взаємо відповідальність особи і держави. В ст. 3 Конституції України закріплено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Згідно статті 22 Конституції України: «Права та свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод».

Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Таким чином держава є гарантом захисту конституційних прав та свобод громадян. Держава має багато засобів, щоб гарантувати конституційні права і свободи громадян. Вони пов'язані з гарантіями законності. Залежно від суб'єктів, які забезпечують права і свободи громадян, можна виділити такі гарантії: парламентські, президентські, судові, урядові, адміністративні, прокурорські, адвокатські, самоврядні, міжнародно-правові. Крім того, можуть бути і правові, конституційні, законодавчі, процесуальні гарантії прав і свобод людини і громадянина.

І незважаючи на те, що держава гарантує захист конституційних прав та свобод для своїх громадян, згідно ст.68 Конституції України, кожний громадянин повинен додержуватися Конституції України та не посягати на права і свободи інших людей. А незнання цих законів не звільнює громадян від відповідальності.

Основна частина

1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ

1.1 Історія створення основних документів з прав людини

Права людини - це та частина права, яка на відміну від жодних інших прав, були предметом філософських роздумів з найдавніших часів, а також приводами для незчисленних дискусій про сутність прав і свобод людини. Тема таких прав досі продовжує залишатися актуальною і в наш час. Пошук сутності прав людини, протягом століть залишався і залишається сферою для філософських та політичних роздумів серед людей.

Навіть на початку 20 століття визнання та повага прав людини були відповідальністю окремих держав. Не існувало універсального та юридично обов'язкового каталогу прав людини. Лише Друга світова війна спонукала переможців спробувати створити міжнародний форум для переговорів, щоб спільно протистояти викликам повоєнної дійсності, але перш за все не допустити повторення помилок історії в майбутньому. Цим дискусійним форумом стала Організація Об'єднаних Націй.

На конференції в Сан-Франциско, де 26 червня 1945 р. Було підписано Статут Організації Об'єднаних Націй, майже 40 НУО закликали приділяти більше уваги правам людини .

Статут Організації Об'єднаних Націй зазначає, що народи ООН рішучі, зокрема,,: "захищати майбутні покоління від поразки війни" і "повернути віру в основні права людини". У статті 1 Хартії зазначено, що однією з цілей Організації Об'єднаних Націй буде досягнення міжнародного співробітництва "для сприяння правам людини та заохочення поваги цих прав та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови чи релігії".

Зміст статей Хартії має силу міжнародного права, і тому він є юридично обов'язковим документом для її сторін. Усі члени Організації Об'єднаних Націй повинні добросовісно виконувати свої зобов'язання. Особливо

заслуговує на увагу прийняття принципу безумовної поваги прав людини та далекосяжна співпраця з ООН та іншими країнами у цьому відношенні. Хартія не визначає прав людини та не містить чітких вказівок щодо впровадження її положень у внутрішній правовий порядок держав-членів.

У 1946 р. Організація Об'єднаних Націй створила в своїй системі Комісію з прав людини, головний законодавчий орган з прав людини та допоміжний орган Економічної та Соціальної Ради. Спочатку до складу Комісії входило 18 держав-членів, тоді кількість її членів порівняно зросла. У 2006 році її замінила Рада з прав людини, яка складається з 47 членів, обраних абсолютною більшістю голосів членів Генеральної Асамблеї ООН. Засідання Ради проводяться щонайменше тричі на рік у Женеві для обговорення ключових питань, кодифікації міжнародних стандартів та надання рекомендацій урядам-членам.

Щойно створена Комісія під головуванням Елеонори Рузвельт (США), правозахисниці та вдови колишнього президента США Франкліна Рузвельта, взяла на себе визначення прав людини та основних свобод. Співавторами проекту були Рене Кассен (Франція), Шарль Малік (Ліван), Пен Чун Чанг (Китай), Ернан Санта Круз (Чилі), Олександр Богомолів / Олексій Павлов (Радянський Союз), лорд Дюкстон / Джеффри Вілсон (Великобританія), Вільям Ходжсон (Австралія) та Джон Хамфрі (Канада).

Практично кожне слово та абзац були ретельно проаналізовані, про що свідчать 1400 раундів голосування. Проект Декларації був направлений Економічною та Соціальною Радою до Комітету Генеральної Асамблеї з соціальних, гуманітарних та культурних питань (так званий Третій комітет). Цей комітет схвалив його позитивно і передав Генеральній Асамблеї для остаточного рішення. 10 грудня 1948 р. Генеральна Асамблея у нещодавно заснованому Палаці де Шайо в Парижі прийняла Загальну декларацію прав людини.

Вказуючи на притаманну людській гідності та незаперечне право на свободу та рівність, Декларація була безпрецедентним актом. Він створив перший стовп прав людини і склав своєрідне ядро, на якому відбувався процес еволюційного формування міжнародного права, що спеціалізується на захисті прав людини.

Хоча Декларація є вираженням політичної волі, а не юридично обов'язковим документом, що має ранг договору чи конвенції, вона отримала загальне визнання від держав-членів. Багато з них цитували Декларацію або включали її зміст у свої основні акти національного законодавства. Так само двосторонні та багатосторонні угоди про права людини після 1948 року базувалися на основних положеннях Декларації.

Приймаючи Декларацію, Генеральна Асамблея попросила Економічну та Соціальну Раду та Комітет з прав людини зосередитись на підготовці проекту Пакту про права людини та пропозиціях щодо його реалізації, прагнучи таким чином реалізувати ідею Міжнародної хартії Права та створити систему прав людини. Хоча Генеральна Асамблея дотримувалася позиції, що "здійснення громадянських та політичних свобод, а також економічних, соціальних та культурних прав взаємопов'язане та взаємозалежне", підготовка такого всеосяжного та єдиного проекту виявилася неможливою на практиці. Зрештою, вищезазначені категорії прав людини були представлені у вигляді двох документів: Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права.

Обидва пакти були прийняті в 1966 р. І набрали чинності в 1976 р. Відносно довгий час очікування на виконання вимоги 35 про ратифікацію, необхідну для набуття Пактами чинності, в основному зумовлений занепокоєнням держав щодо того, що можливість вільного регулювання прав людини на власній території. Міжнародний пакт про громадянські та

політичні права вимагає захисту та реалізації прав, що містяться в ньому, без будь-яких умов і в повній мірі.

З іншого боку, сторони Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права зобов'язані вживати відповідних кроків як окремо, так і в рамках міжнародної допомоги та співробітництва, використовуючи максимально доступні в їх розпорядженні засоби, щоб поступово досягти повної реалізації прав, визнаних цим Пактом. Ці побоювання ускладнювались розбіжностями, що виникли внаслідок стану холодної війни між Сходом та Заходом.

Серед іншого, СРСР суперечив, зокрема, щодо права на страйк та безперешкодну діяльність профспілок або права на працю в гідних умовах та належного рівня життя серед основних прав і свобод. Ситуація покращилася в 1970-х роках у зв'язку з підготовкою до Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі. Спроби відійти від блокової конфронтації до пошуку можливості "мирного співіснування" мали базуватися на певних формах співпраці для вирішення різних загальних проблем, включаючи права людини.

Західні країни застосовували так звану тактику взаємозв'язку, тобто в обмін на власну поступку в одному питанні інша сторона отримала поступку в іншій галузі. СРСР, який дуже хотів прийняти певні положення в економічній та безпековій сферах, був готовий піти на поступки в Кошик III, який включає положення у галузі прав людини. На хвилі цього послаблення міжнародних відносин стала можливою ратифікація та набрання чинності пактами. Ці акти є юридично обов'язковими міжнародними документами, щодо захисту прав людини. Через те, що більшість держав є сторонами цих двох Пактів, існує можливість практичного контролю за правами людини.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права разом із Загальною декларацією прав людини утворюють Міжнародну хартію прав людини.

Окрім загальної права, конкретні нормативні акти, що захищають певні категорії суб'єктів. Їх інституційною підтримкою стали новостворені спеціалізовані установи та комітети. Вони були створені для моніторингу та впровадження стандартів прав людини, що стосуються таких питань, як права біженців, права працівників та особливі права дітей.

З 1948 р. Під егідою ООН було прийнято понад 70 конвенцій, договорів та декларацій.

1.2 Діяльність ООН в галузі прав людини

20 грудня 1993 року резолюція Генеральної Асамблеї створила позицію Верховного комісара ООН з прав людини. До обов'язків, що впливають із виконання цієї функції, належать: турбота про загальне повагу прав людини та їх сприяння; надання консультативних послуг, технічної допомоги та фінансової підтримки у галузі прав людини на запит держави; координація публічних інформаційних та освітніх програм, присвячених проблемам прав людини; участь у діалозі з урядами для забезпечення поваги прав людини; посилення міжнародного співробітництва у цій галузі.

Через радикальні зміни міжнародної ситуації, що виникли в результаті закінчення "холодної війни" та збільшення кількості регіональних конфліктів, у 1990-х роках спостерігалася активізація діяльності ООН в галузі прав людини. У сфері миру та безпеки організація робить акцент на запобіганні суперечкам і конфліктам, а не реагуванню після їх виникнення. Профілактичні дії проводяться за допомогою миротворчих місій та операцій, спрямованих на вирішення регіональних конфліктів та сприяння побудові стійких умов для внутрішнього миру. Організація Об'єднаних Націй також надає гуманітарну допомогу людям, які постраждали від політичних змін та

стихійних лих. Він займається питаннями біженців, а також навчальною, навчальною та інформаційною діяльністю.

Численні неурядові організації, такі як Amnesty International та Human Rights Watch, які є не тільки надійними джерелами інформації, але й активними ініціаторами подальших, значних змін, також відіграли важливу роль у роботі ООН з формування людського система прав.

У 1968 р. ООН скликала першу Всесвітню конференцію з прав людини в Тегерані, Іран. Прийнята Проголошення конференції наголосила на зв'язку між громадянськими та політичними правами, а також економічними, соціальними та культурними правами. Оцінюючи виконання робіт, пов'язаних із захистом прав людини, держави визнали, що було створено багато важливих міжнародних конвенцій, в той час як "ще багато чого потрібно зробити для реалізації цих прав і свобод".

Двадцять п'ять років потому, у 1993 р., Організація Об'єднаних Націй скликала другу Всесвітню конференцію з прав людини у Відні. У Віденській декларації та Програмі дій наголошено на загальнолюдському характері прав людини та необхідності боротьби з усіма формами расизму, дискримінації, ксенофобії та нетерпимості. Також увагу було приділено правам жінок, дітей, меншин та корінних народів.

Однак у 1990-ті роки також відбулися масові порушення гуманітарного права, що повернуло актуальність відповідальності винних у військові злочини за порушення прав людини. У 1993 р. Рада Безпеки створила Міжнародний кримінальний трибунал за колишньою Югославією, а в 1994 р. Міжнародний трибунал з кримінальних справ за Руанду.

Необхідність постійного суду була зумовлена тим, що існуючі трибунали були лише судами для такого випадку. Їх призначення кожного разу вимагало тривалих переговорів, що часто призводило до труднощів із доказами через те, що предметом розслідування були події, що були вже

далекими. У липні 1998 р. На Римській конференції держави ухвалили Статут Міжнародного кримінального суду для судочинства винних у геноциді, військових злочинах, злочинах проти людства та агресії. Трибунал був створений 1 липня 2002 року після виконання вимоги про ратифікацію 60.

Відповідно до резолюції 49/184 від 23 грудня 1994 року Генеральна Асамблея проголосила Десятиліття освіти прав людини 1995–2004 років. У резолюції зазначається, що: "Освіта в галузі прав людини повинна включати не лише інформацію, вона повинна ініціювати довготривалий процес, завдяки якому люди на різних рівнях розвитку та соціальних верствах зможуть навчитися поважати гідність інших людей та дізнатись про засоби та методи, завдяки яким ця повага пануватиме у всіх суспільствах".

У 2006 році Генеральна Асамблея ООН резолюцією 61/106 одноголосно прийняла Конвенцію про права інвалідів. Конвенція спрямована на забезпечення того, щоб люди з обмеженими можливостями мали однакові права та обов'язки, як і інші члени суспільства. Це також гарантувати їхню участь у соціальному житті як повноправних членів, які можуть внести свій внесок у розвиток, якщо їм лише дано шанс. Конвенція наголошує, що особа з обмеженими можливостями повинна користуватися повною рівністю, недискримінацією та рівністю перед законом. Має право на свободу та безпеку; право на свободу пересування та незалежне життя; право на здоров'я, працю та освіту; право брати участь у політичному та культурному житті.

У 2015 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію 70/175 Стандартні мінімальні правила ООН щодо поводження з ув'язненими так звані Правила Мандели. Це оновлена версія правил, прийнятих у 1955 році. Документ спрямований на поліпшення становища ув'язнених у всьому світі. Хоча це не є юридично обов'язковим, його слід враховувати при прийнятті національного законодавства, а також стосовно поводження з ув'язненими.

Постійне підвищення рівня міжнародної обізнаності та можливість глобальної комунікації полегшують розуміння нагальної потреби дотримання прав людини. Безперервна дія ООН у цьому відношенні додає додаткової мотивації та сили тисячам людей та груп у боротьбі за свої елементарні права та свободи. Сьогодні мільйони людей у всьому світі зазнають серйозних порушень та позбавлення їх основних прав і свобод - починаючи від катувань, зґвалтування та корупції судової системи до примусової праці, голоду, відсутності доступу до медичної допомоги, житла, гігієни та води . Чи є у нас, людей, шанс, що права людини коли-небудь будуть повністю поважати?

Важливість Загальної декларації прав людини залежить насамперед від прихильності до виконання її рішень окремими людьми та групи, які втілюють ці принципи в силу і готові їх захищати. Кожен з нас повинен допомогти побудувати світ, в якому свобода та особиста гідність визнаються соціальною нормою для кожного.

2.Становлення прав людини на прикладі Європи

2.1 Європейська філософія прав людини та її нормативна проекція в європейському правовому просторі

Рабство, держава та ієрархічна природа суспільств, роль жінок підпорядкованих чоловікам, релігія - включають чинники, які визначали, що певні соціальні групи мають законні права, але не всі в однаковій мірі. Початки розвитку перспективи загальних прав можна вказати у філософській течії Просвітництва коли, в дусі правової та природничої концепції, почали

наголошуватися на невід'ємних правах людей, які є належними їм у зв'язку з самою сутністю людства.

Формування ідеї прав людини не призвело до процесу їх позитивізації, і всі спроби включити їх до редакційних одиниць нормативних актів здійснювались лише на рівні державних законодавств, як наслідок суверенних рішень державних органів. Спочатку національні конституції становили регуляторну сферу, а з часом права людини також стали підлягати законодавчому регулюванню.

Однак у європейських країнах це був нудний, тривалий і різноманітний процес до такої міри, що в контексті нормалізації прав людини можна було говорити про Європу з різними швидкостями. Лише у другій половині ХХ століття, внаслідок відповідних політичних рішень, розпочався процес побудови міжнародної та європейської правової зони у галузі прав людини. Її динаміка, інтенсивність та імпульс були настільки великими, що "права людини стали однією з найважливіших ідей останнього півстоліття, та важливим елементом сучасної культури.

Побудова нормативного всесвіту на європейському рівні базувалася на європейській філософії прав людини, історія якої довга, багатопоточна і складна, про що свідчить історія прийняття «Загальної декларації прав людини». З філософської точки зору, раціональне обґрунтування прав людини отримало найбільше прихильників концепції про закон природи. Жак Марітен стверджував, що справжня філософія прав людини базується на ідеї природного права. Однак укорінення нормативного рівня в не юридичній ідеї прав людини настільки велике, що ці права - в даний час законодавчо врегульовані та усталені - не можуть становити суто юридичну проблему.

Отже, у будь-який час роздуми про сутність прав людини, їх зміст, сферу застосування та основи їх дії є настільки законними, якщо вони

супроводжуються політичними та правовими змінами. Це також дозволяє оцінювати чинне нормативне регулювання та розробляти зміни, передбачені положеннями, що регулюють права людини.

Аналізуючи питання людських та громадянських обов'язків, я дотримуюсь позиції широкого розуміння цього поняття. Безумовно, це виходить за рамки класичного розуміння юридичного зобов'язання, що трактується, як лише один із способів провадження, встановлений нормою. Це пов'язано головним чином зі специфікою структури цих зобов'язань. Бо якщо ми припустимо, що людські обов'язки не можуть обмежуватися лише комплексом вигод для держави, а що вони втілюються також, і можливо, перш за все в діяльності, що здійснюється на благо сім'ї, професійної групи чи місцевої громади, точка зору повинна змінитися. Існує фундаментальна складність у нормативному формулюванні цих зобов'язань як команд та заборон.

Ідеї епохи Просвітництва лежали в основі західної філософії прав людини. Єжи Оніщук підкреслює, що, починаючи з XVII століття, концепції індивідуальних прав підкреслювали цінність особистої свободи всіх жителів держави, релігійної терпимості та соціальної участі в уряді. Ці ідеї поступово осіли в суспільній свідомості, і рівність людей перед законом розглядалася як природний принцип. Світська концепція "закону природи" у зв'язку з теорією суспільного договору сформувала парадигму індивідуального виміру людини з від'ємними та невід'ємними правами, які хоча і не залежать від позитивного права, але в тому числі право як результат соціального договору-було записано.

Цей спосіб розуміння зумовив відхід від розуміння прав людини, як групових прав на користь прав людини як прав особи. У цій тенденції права людини покликані посилити автономію особи, формуючи сферу її свободи, надаючи їй права та забороняючи втручання влади у сферу приватності особистості. Індивідуальна людська автономія є цінністю, і всі інші типи

автономії повинні їй підпорядковуватися, навіть ті, що пов'язані з цінностями суспільства. Гідність людини набула значення метацінності та фундамент концепції прав людини.

Марек Піеховяк пише: "Визнання властивої гідності джерелом усіх прав, вказує на їхню надмірність стосовно особи, їх підпорядкованість своєму добру. Причиною їх існування та причиною їх , а не іншого змісту є людина, вони не мають самостійного існування. Відношення до блага людини в цілому - є невід'ємним елементом кожного закону і не може не враховуватися при визначенні змісту сформульованих постулатів. Отже, останньою точкою відліку встановленого правопорядку, який захищає або поважає права людини , є не ці права, а людська особа "

Формування ідеї прав людини не означало, що аспект обов'язків був повністю опущений у філософських та правових міркуваннях. Наприклад, Джон Остін визначив юридичне зобов'язання таким, що підпадає під дію правила, яке є загальною командою, підкріпленою владою накладеною на у випадку непокори. Цей порядок впливає, з прагнення інших, діяти певним чином. У концепції етики Канта, провідну роль відігравав культ обов'язку, в якому філософ з Кенігсберга розрізняв юридичні та моральні обов'язки. Перший обов'язок юридичний - впливає з того, що людина живе в певному правовому порядку, а другий обов'язок морального - отже, що людина має зобов'язання перед собою та перед іншими людьми. Рональд Дворкін також задався питанням щодо природи зобов'язань і поставив запитання: "Чому те, що, згідно із законом, називається предметом юридичного зобов'язання?". Він поцікавився, чи є зобов'язання технічним поняттям, чи пов'язане воно з моральним зобов'язанням та чи ми виконуємо юридичні та моральні зобов'язання з тих самих причин.

Характерно, що Дворкін говорив про права людини та про те, що вони можуть бути абсолютними або що вони можуть бути меншими за абсолютні, але він не говорив про людські зобов'язання. Зобов'язання впливають із

закону або моралі. Отже, вони, як правило, формуються законом, але також внутрішнім імперативом особистості. Вони не мають значення безумовного атрибута, пов'язаного з тим, що вони люди, як і права

Філософська точка зору, яка підкреслює важливість прав людини та визначає персоністичний підхід, була встановлена і розвинена як в сучасній теорії, так і в конституційному та міжнародному праві, підкреслення та нормування властивості властивої гідності, яка з філософської категорії також стала правовою категорією. І хоча поняття людської гідності «має давню історію у філософії, але коротку історію в праві», воно постійно закріпилося в нормативних актах. У преамбулі Статуту Організації Об'єднаних Націй йдеться про гідність та цінність людини, тоді як у Загальній Декларації прав людини 1948 р. ми знаходимо посилання до властивої гідності в преамбулі та до гідності в її першому положенні. Потім ці посилання були включені в інші конвенції та пакти, таким чином нормативно встановлюючи ознаку гідності як основу прав людини. Також український закон у ст.21 засновує всі права та свободи на атрибуті невід'ємної гідності людини.

Поза сферою інтересів я залишаю аспект причин, чому міжнародні угоди, посилаючись на гідність, не намагаються надати цьому терміну конкретне значення, а також надзвичайно цікаві міркування щодо відокремлення (з моменту прийняття Загальна Декларація з прав людини – далі ЗДПЛ) нормативного аспекту положень, що виражають права людини від їх філософських основ.

Джерела сучасних нормативних норм, щодо прав людини в європейських країнах базуються на контрактних рішеннях, розроблених на міжнародному рівні. Вони, в свою чергу, використовують філософський фундамент, сформований у європейському напрямку, просунутий та викритий у Раді Європи - інституційному розпліднику європейських країн. Історія норматизації прав людини в Європі на міжнародному, а отже, і на

національному рівні чітко вказує на суттєвий односторонній розвиток цього процесу. Його суть - поступове розширення каталогу захищених прав. Європейський правовий простір першим запровадив гарантії захисту цивільних та політичних прав відповідно до Європейської конвенції з прав людини (далі: ЄСПЛ або Конвенція) - головний стовп європейської системи захисту.

Наступним кроком було створення системи для захисту економічних та соціальних прав шляхом створення системи Європейської соціальної хартії. З часом європейська система збагатилася сотнями, декількома десятками спеціалізованих міжнародних угод, що зосереджуються на різних предметних та об'єктних аспектах прав людини.

У європейському правовому просторі всі акти на міжнародному рівні, починаючи з ЗДПЛ, в основному створюють та розробляють каталог особистих та політичних прав, а також економічних та соціальних прав особи. У європейській філософії прав людини мало уваги приділяється формулюванню людських зобов'язань перед різними типами спільнот, що відображено в міжнародних договорах. З цієї причини на європейському наднаціональному рівні, в принципі, людські зобов'язання не виражаються нормативно. У свою чергу, в універсальному міжнародному праві зобов'язанням приділяється певна увага.

У ЗДПЛ лише одне положення стосується людських зобов'язань. Згідно з положеннями , "кожна людина має зобов'язання перед суспільством, без яких неможливий вільний і повноцінний розвиток її особистості". Це положення виражає загальний принцип солідарності, але, на мою думку, важливим елементом контексту цього регулювання є автономія та турбота про добробут особистості. Це відповідає персоналістичній філософії, оскільки обов'язки людини визначаються розвитком її особистості. Це означає, що людина виконує обов'язки з першочергового досягнення власних інтересів, а не з інтересів та цінностей, що є для неї зовнішніми. Більше того,

Декларація не визначає співвідношення між зобов'язаннями людини та правами людини. Визнання людських обов'язків у ЗДПЛ, незважаючи на досить загадкову формулу, є дуже важливим. Незважаючи на те, що вона не має значення зобов'язального акту, проте в аксіологічному вимірі Декларація є зразком для нормативних конструкцій міжнародних договорів пізніше, що регулюють права людей, прийнятих пізніше. Таким актом у системі ООН є Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Я знаходжу в ній дещо інше рішення питання про людські обов'язки.

Це питання було висловлене в преамбулі, а не в сформульованій частині, як одне із цінностей, що обумовлюють згоду на права людини, сформульоване в нормативній частині пакту. Урочистий вступ вимагає, щоб ми взяли до уваги той факт, що людина, яка має зобов'язання перед іншими особами та перед спільнотою, до якої вона належить, повинна прагнути підтримати та поважати права, визнані цим Пактом. Це, безсумнівно, аксіологічна декларація, яка підтверджує прийняття прав, сформульованих у пакті.

Крім того, преамбула досить лаконічна щодо зобов'язань перед іншими людьми та громадами, без подальших роздумів. На європейському рівні ЄСПЛ зосередився виключно на правах людини. Зобов'язання навіть не згадується в його преамбулі. Стаття 1 цього закону створює обов'язки, але це зобов'язання держави гарантувати традиційні права кожної людини. З іншого боку, Хартія про основні права Європейського Союзу (далі: СРР або Хартія) використовувала формулу, розроблену в універсальному міжнародному праві, і, подібно до ЗДПЛ та «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права», оцінений за аспектом людських обов'язків у преамбулі.

Формула преамбули Хартії пов'язує реалізацію встановлених у ній прав із відповідальністю та виконанням зобов'язань перед іншими людьми, людською спільнотою та майбутніми поколіннями. Не дивно, що така щадна формула і посилення на основні міжнародні угоди, тим більше, що в

преамбулі чітко зазначено, що Союз створений за зразком конституційних традицій та міжнародних зобов'язань, спільних для держав-членів.

Сучасна концепція прав людини базується на індивідуалістично зрозумілих правах, що робить їх несумісними з комунітарною тенденцією. Ця тенденція сучасної політичної філософії підкреслює важливість та цінність спільнот у соціальному житті людини. Комунітаризм трактує людину не як абстрактну особистість, а завжди як частину оточуючої спільноти або спільнот (сім'я, група сусідів, професійна група, релігійна громада тощо). На мою думку, посилення на ідею комунітаризму та врахування його тез на етапі політичного рішення, мабуть, було б важливим для форми нормативної формули зобов'язань у європейському правовому просторі.

Європейська специфіка зустрічається з повним нерозумінням інших регіональних систем захисту прав людини та азійських країн, в яких здійснення прав визначається головним чином виконанням зобов'язань перед сім'єю, місцевою громадою і держава. Це дозволяє сформулювати тезу, згідно з якою різні системи цінностей суспільств різних культурних кіл є джерелом різних бачинь прав людини, включаючи підхід до своїх зобов'язань.

Західна філософія припускає, що всі люди рівні. Обґрунтування цієї точки зору означало, що для західного світу найголовніше - це власна, індивідуальна і часто егоцентрична точка зору. У західних традиціях до особистості ставляться індивідуально, а людська гідність - це її атрибут, наділений рисами від'ємної та невід'ємної природи. Людина сприймається за своїм автономним характером. Тому в європейських країнах при побудові системи нормативно-правових актів, що захищають права людини,

враховуються їхні індивідуальні потреби та інтереси. Нормативні акти часто формують конкуренцію та конкуренцію людини.

З іншого боку, в інших частинах світу, і перш за все в культурах Сходу та Далекого Сходу, «людина є центром мережі соціальних відносин, і її гідність залежить від участі в міжособистісних взаємодіях». Якщо дивитися на нашу Україну, то можемо побачити, що для нашої країни ближча філософія Заходу, аніж Сходу. Але такий крок стає помітним лише завдяки, прагненню покинути залишки комуністичного устрою у державі та серед людей.

Аспект рівності тут не має вирішального значення, але головну роль відіграє питання про особливе значення зобов'язань особи перед певними людськими групами, чоловіком, сім'єю, батьками, місцевою громадою і, нарешті, держава. Отже, здійснення прав особою визначається в першу чергу наказом поважати та виконувати свої зобов'язання. Ця позиція абсолютно невідома і, швидше за все, незрозуміла в європейському культурному колі.

Існує декілька термінів для того, щоб назвати сукупності інститутів та процесів, призначенням яких є виконання зобов'язань з боку держави щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина («система забезпечення прав і свобод людини», «державний механізм забезпечення прав людини», «державно-правовий механізм забезпечення прав людини», «національний механізм забезпечення прав людини»).

Всі ці терміни описують загальний комплекс інструментів, котрі дозволяють людині використовувати свої законні права у межах певної держави. Так, дослідник К. Левченко віднесла до складових національного механізму забезпечення прав людини низку елементів : Генеральна прокуратура України; Комітет Верховної Ради України з прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин; інші комітети Верховної Ради України в частині діяльності по забезпеченню та захисту прав людини;

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; інститут адвокатури (інститут надання правової допомоги); МВС України; Міністерство юстиції України; інші центральні органи виконавчої влади; правозахисні громадські організації; науково-дослідні установи; засоби масової інформації [2]. Найбільш прийнятним терміном для назви цього явища є термін «загальнонаціональний механізм 15 забезпечення прав і свобод людини». Саме цей термін дає можливість одночасно поєднати інститути держави, місцевого самоврядування і громадянського суспільства.

Для того щоб правильно визначити термін «система забезпечення органами виконавчої влади регіонального рівня політичних прав і свобод громадян» потрібно керуватись низкою певних правил, а саме: 1) формулювати критерії відмінності об'єкта, що вивчається, від інших об'єктів, а також специфічні способи його застосування; 2) формувати значення нового знакового вираження або уточнювати значення вираження, що вже існує у будь-якій мові [3, с. 445 - 446]. Визначення іноді розглядають у якості формулювання в ясній і стислій формі основного змісту поняття. Класичним прикладом явних визначень є розглянуті ще Аристотелем варіанти визначень «через рід і видові відмінності» [4, с. 150]. У таких визначеннях те, що визначається, виокремлюється з певної більш широкої області предметів (роду) за допомогою вказівки на деякі специфічні властивості цього об'єкта (його видової відмінності).

Для того щоб побудувати дефініцію, потрібно розглянути визначення основних термінів нашого словосполучення: «політичні права і свободи громадян», «забезпечення політичних прав і свобод громадян», «органи виконавчої влади регіонального рівня», «система органів». Конституція України, а також Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод – це основне джерело інформації про права та свободи громадян. Група політичних прав містить у собі: право на свободу слова й інформації; право на мирні збори;

право на політичні об'єднання; право на участь в управлінні державними справами, включаючи сюди право на вільні вибори, референдуми, доступ до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування; право на звернення. Критерієм для включення в групу політичних прав, очевидно, має бути та обставина, наскільки це право сприяє участі у політичному процесі.

Наприклад, правознавець А. В. Грабильніков відносить до числа політичних прав політичне право «участі у здійсненні правосуддя з метою сприяння виконанню функцій суспільства і держави» [5]. Від так, відоме рішення Верховного суду України у грудні 2004 року зробило ключовий вплив на «традиційний» політичний процес в Україні у середині першого десятиліття двохтисячних. Але все одно це право не включають до списку політичних прав.

Після визначення політичних прав, потрібно перейти до роз'яснення категорії « органи виконавчої влади регіонального рівня». Виконавча влада це гілка державної влади яка відповідає за : 1) за здійснення політики держави; 2) за здійснення рішень, що ухвалені Парламентом і Президентом [6, с. 92]. Виконавча влада здійснюється системою державних органів. Сукупність органів виконавчої влади в країні складає певну ієрархічну структуру, яка визначена нормами Конституції України та конституційними законами. За ознакою територіального масштабу діяльності органу виконавчої влади можна виокремити: місцеві органи (їх територіальний масштаб діяльності - це район у місті, місто); регіональні (область, район, АРК), центральні (територія держави в цілому). Органи виконавчої влади поділяють за характером компетенції на органи загальної компетенції та, на органи спеціальної (функціональної, галузевої) компетенції. До перших відносяться Кабінет Міністрів України, Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації. Ці органи на підвідомчій території здійснюють державне управління та координацію діяльності усіх, а також більшості

підпорядкованих та підконтрольних їм органів виконавчої влади спеціальної компетенції. Крім того, вони здійснюють загальне керівництво і координацію діяльності інших органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів по всій території країни. Структура, елементи цієї групи та відносини між ними підлягають реформуванню в процесі реалізації курсу на децентралізацію [7]. Тому практичний та теоретичний інтерес викликають питання щодо спроможності цієї групи в забезпечуванні прав і свобод громадян у результаті запланованих перетворень.

За логікою дослідження, далі потрібно розглянути поняття система органів і система. На сьогодні у сучасній літературі існує величезна кількість понять «системи». Наприклад, словник Вебстера розглядає систему як групу елементів, які спільно формують певну цілісність і регулярно взаємодіють або є взаємозалежними, як групу організацій, що утворюють певну мережу і слугують спільній меті [8, с. 1004]. На думку Л. Берталанфі, система це комплекс взаємодіючих елементів [9]. В. Н. Садовський і Е. Р. Юдін в поняття «система» включають такі характеристики: взаємопов'язаність елементів; система утворює особливу єдність із середовищем; будь-яка система являє собою елемент системи більш високого порядку; елементи будь-якої системи зазвичай виступають елементами нижчого порядку [10, с. 18]. На думку А.І. Уймова, система – це безліч об'єктів, що володіють наперед заданими властивостями з фіксованими відносинами між ними (визначення будуються на основних поняттях: «річ - властивість - відношення») [11]. При визначенні системи акцент часто робиться на одній категорії (наприклад, «цілісність», «безліч», «єдність», «сукупність», «організація») [12]. Як показав відомий методолог системного підходу Е. Г. Юдін, будь-яке системне дослідження має фіксувати характерні особливості системного об'єкту [13, с. 134-135]. Ці особливості визначають принципи системного дослідження. Основними поняттями у теорії систем є елементи та їх поєднання між собою, а до основних ознак систем входять цілісність, сукупність елементів, зв'язки між елементами, структура, функції, мета.

Виходячи з цього система органів виконавчої влади є цілісністю елементів пов'язаних між собою і мають спільні призначення, мету, функції, організаційну структуру.

Для визначення даної мети потрібно розглянути наступне ключове поняття нашого дослідження – «забезпечення політичних прав і свобод громадян».

Що це таке? Як саме працює ця система для громадян? Якщо розглядати ці питання з семантичної точки зору [14, с. 375], то під поняттям «забезпечувати права і свободи громадян» можна подумати та зрозуміти: 1) задовольняти потреби громадян у точному, без відхилень від встановлених норм виконання, здійснення їх прав і свобод, 2) створювати надійні умови для точного, без відхилень виконання прав і свобод громадян; гарантувати реалізацію цих прав і свобод; 3) захищати, охороняти громадян України від небезпеки порушення їх прав і свобод. Забезпечення прав і свобод громадян, зокрема, і тих котрі з них, віднесені до групи політичних прав і свобод є, у нашому випадку, одним з призначень цієї системи та її метою. Відповідно до законодавства усі обласні, районні, міжрайонні та об'єднанні органи виконавчої влади загальної і спеціальної компетенції по всій території, мають спільну мету, а саме – виконання конституційного обов'язку перед громадянами держави «забезпечувати права і свободи людини» і, у тому числі, таку їх найважливішу складову, як політичні права і свободи громадян.

Далі потрібно розглянути внутрішню структуру нашого дослідження на літературному прикладі. Наприклад О.Торута, розробила поняття «механізм забезпечення реальності прав і свобод» під цією назвою вона розуміє це як систему умов під якою розуміється, що їх переводять з декларативного, «мертвого» стану в стан реальний [15]. Її модель сучасного універсального юридичного управління прав та свобод громадян складається з чотирьох

елементів : 1) нормативний елемент (нормативно-матеріальний і нормативно-процесуальний компоненти); 2) інституційний елемент (система державних органів); 3) процесуальний елемент (досвід прийняття адміністративних, судових, нотаріальних рішень по відновленню або компенсації порушених прав і свобод); 4) результативний елемент (доведення до виконання прийнятих процесуальних рішень) [15, с. 520- 521]. Ці підходу повинні або можуть бути використанні при вивченні даного предмету дослідження.

Також Структура системи забезпечення прав і свобод розглядається у роботах А.А. Романової. Її система виглядає більш простіше , а також використання такої системи дозволяє ґрунтовно досліджувати забезпечення окремих прав і свобод людини. Структура такої системи забезпечення прав і свобод більш придатна для аналізу діяльності органів виконавчої влади, оскільки враховує крім інституційної і правової складової, також організаційно-функціональний та ресурсний компоненти (рис1.4).

Елементи системи забезпечення прав і свобод людини і громадянина			
інституційне забезпечення	правове забезпечення	організаційне забезпечення	ресурсне забезпечення

Рис. 1.4. Структура системи забезпечення прав і свобод громадян

3. ПОЛІТИЧНІ ПРАВА І СВОБОДИ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

3.1 Систематизація способів забезпечення політичних прав і свобод громадян, що здійснюються кожним органом виконавчої влади регіонального рівня, та узагальнення основних проблем їхньої реалізації.

За конституційним принципом законності у забезпеченні політичних прав і свобод громадян в органі виконавчої влади здійснюється шляхом застосування певних прийомів та алгоритмів дій влади, що встановлені Конституцією та законами України (ст. 19) [16]. Саме сукупність таких

прийомів та послідовність дій розглядають як конвенціональний, тобто передбачений у законодавстві, спосіб забезпечення прав і свобод громадян.

Існує два види таких забезпечення політичних прав та свобод громадян і їх необхідно розрізняти, оскільки за своєї суті вони розрізняються. Перший вид, виконання яких здійснюється органом влади за власною ініціативою і на регулярній основі. Другий вид, виконання яких здійснюється органом влади за умов виникнення спеціальних обставин, наприклад, за ініціативою громадян (отримання від запитувача інформаційного запиту чи звернення) або за ініціативою самого органу виконавчої влади (у разі виявлення певних порушень). Отже, кожний орган виконавчої влади здійснює забезпечення політичних права або свободи у певний спосіб.

Як ми знаємо існує група певних політичних прав та свобод, що здійснюється кожним органом виконавчої влади регіонального рівня. До таких прав відносяться:

- право на інформацію;
- право на участь в управлінні державними справами;
- рівне право на державну службу;
- право на звернення.

Розглянемо їх детальніше.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» [17], ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених Законом. Враховуючи вище вказане положення, логічним є твердження, що особа має право обирати форму, в якій їй повинна надаватись публічна інформація (інтернет, книжки і т.д.). У той самий час не існує чіткого механізму ресурсного забезпечення, наприклад, задоволення запитів громадян на надання копій документів (також прохання громадян можуть бути проігноровані). Нарікання викликає відсутність цільових бюджетних коштів у органів виконавчої влади для

придбання достатньої кількості паперу, обслуговування копіювальної техніки, обмеженість часових та людських ресурсів для належного забезпечення інформаційних запитів.

Практика показує, що в органах влади досить часто відсутні порядки (регламенти) роботи щодо розміщення інформації на офіційних вебсайтах. Більшість органів публічної влади обмежились згадкою про потребу забезпечення належного функціонування офіційного веб-сайту та приведення його у відповідність до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Наслідком цього є порушення термінів та періодичності розміщення на веб-сайтах інформації про діяльність регіональних органів виконавчої влади, звітів про діяльність органів, інформації про бюджетні кошти установи. А також інформація може відредактованою самим органом влади, задля приховування «непотрібної» інформації для громадян.

Наступне право, забезпечення якого здійснює кожний орган виконавчої влади регіонального рівня, – це право на участь в управлінні державними справами.

Конституція України є правовою основою для забезпечення прав громадян та на їх участь в управлінні державними справами, а саме «Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхутська конвенція), яка була ратифікована Законом України від 6 липня 1999 року № 832-ХІУ [18]. Також потрібно не забувати, що існує низка підзаконних активів : Постанови КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [19] і «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» [20]. Важливим кроком для забезпечення взаємодії органів виконавчої влади та громадськості було також затвердження «Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» [21].

Третє політичне право, забезпечення якого здійснюється у кожному органі виконавчої влади регіонального рівня, – це рівне для всіх право на державну службу.

Частиною 2 статті 38 Конституції України [16] регулюються відносини щодо державної служби в Україні, також Законом України «Про державну службу» [22]. Крім того, актами Кабінету Міністрів України затверджено правовий порядок реалізації цього права «Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців» [23], «Порядок стажування у державних органах» [24], «Положенням про формування кадрового резерву для державної служби» [25], «Положення про Національне агентство України з питань державної служби» [26] тощо.

Останнє четверте право, забезпечення якого здійснюється в кожному органі виконавчої влади країни – це право на звернення. Це право є невід’ємним правом кожного громадянина та гарантується Конституцією України.

З боку громадян завжди виникають нарікання щодо якості забезпечення права на звернення. По це говорить статистика заяв до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Так, протягом 2014 року до Секретаріату Уповноваженого надійшло 3002 заяви про порушення права на звернення, що склало 8,55 % від загальної кількості звернень до парламентського омбудсмену [27]. Протягом наступного 2015 року з цього питання надійшло вже 6487, що складало 14,58 % від загальної кількості звернень до Уповноваженого в цій рік [28]. Як бачимо, за рік кількість громадян які незадоволені практикою роботи зі зверненнями в органах публічної влади зросла майже у двічі. Така ситуація не може не викликати занепокоєння, тому що знижує рівень довіри до владних інститутів, а у деяких громадян взагалі не те що знижується рівень довіри, а взагалі може зникнути і надія на те, що їх прохання можуть бути почуті. Аналіз звернень за змістом питань дає органам управління чітку картину тих суспільних

явищ, що потребують підвищеної уваги всіх рівнів виконавчої влади, та є ефективним механізмом для зворотного зв'язку між владою та суспільством. Інституційну складову у забезпеченні права на звернення до органів виконавчої влади становлять відділи по роботі із зверненнями громадян у МДА та ТОЦОВВ по всій території, інколи в ТОЦОВВ окремий підрозділ не утворюється, а функції по роботі із зверненнями громадян покладаються на окрему посадову особу.

Аналізуючи статистику всіх звернень за змістом питань дає чітку картину тих суспільних явищ, що потребують підвищеної уваги всіх рівнів виконавчої влади, та є ефективним механізмом зворотного зв'язку між владою та суспільством. Інституційну складову у забезпеченні права на звернення до органів виконавчої влади становлять відділи по роботі із зверненнями громадян у МДА та ТОЦОВВ, інколи в ТОЦОВВ окремий підрозділ для цього не утворюється, а функції по роботі із зверненнями громадян покладаються на окрему посадову особу.

До правової складової забезпечення права на звернення потрібно віднести: Конституцію України. Стаття 40 проголошує нам, що «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні звернення, або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк» [16]. Далі маємо згадати, що Закон України «Про звернення громадян»[29], який покликаний щоб створити механізми у забезпеченні даної конституційної норми. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [30], який встановлює механізм парламентського контролю за додержанням права на звернення, у тому числі, органів виконавчої влади. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [31], що передбачає контрольні повноваження адміністрацій у цій сфері.

Важливим кроком на шляху у формуванні правового забезпечення права на звернення став Указ Президента «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [32], а також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації» [33] тощо.

3.2 Визначення пропозицій з удосконалення організації і функціонування системи забезпечення політичних прав і свобод громадян органами виконавчої влади регіонального рівня

Однією з ключових загроз може бути скасування органу виконавчої влади загальної компетенції на рівні області і району по всій території, наслідком чого, у власну чергу, буде загальне руйнування цілісної системи забезпечення політичних прав і свобод громадян органами виконавчої влади на регіональному рівні.

Потрібно будувати комплексний механізм відповідно до конституційних принципів державного управління. До них відносяться, зокрема, принципи законності, верховенства права, демократизму, гарантування прав і свобод, гарантування місцевого самоврядування, політичної неупередженості державних службовців. Крім того, слід враховувати при побудові і функціонуванні комплексного механізму контролю наукові принципи публічного управління: системність, оперативність, об'єктивність, дієвість, гласність, гнучкість, ефективність та результативність, принцип незалежності контролюючого органу від об'єкту контролю тощо.

У рамках такого механізму було би добре, щоб :

1) з боку територіальних органів центральних органів виконавчої влади перед відповідним органом виконавчої влади загальної компетенції районного або обласного рівня;

2) з боку органів місцевого самоврядування перед органом виконавчої влади загальної компетенції відповідного рівня;

3) з боку органу виконавчої влади загальної компетенції перед Президентом України, Кабінетом Міністрів України, з подальшим інформуванням про отримані дані Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Політичні права громадян поряд з громадянськими правами і свободами, становлять пріоритет у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина. Данні і права та свободи належать громадянам України і виражають зміст правовідносин між особами та державою. Як результат цього у науковій та навчальній літературі поширився вираз «політичні права та свободи громадян України».

До політичних прав і свобод людини і громадянина традиційно відносять право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36); право громадян України брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38); право громадян України збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування (ст. 40).

Політичні права і свободи громадян України - це конституційно визначена міра можливої політичної поведінки особи, насамперед участі у безпосередньому народовладді, здійсненні державної влади і місцевого

самоврядування, в яких особа виступає передовсім як громадянин України, учасник суспільно-владних відносин.

Особливістю політичних прав і свобод людини і громадянина є те, що, за винятком права на об'єднання в неполітичні організації і права на індивідуальні та колективні звернення, вони належать виключно громадянам України, які досягли 18 років і набули повної правосуб'єктності. На відміну від громадянських (особистих) прав, які за своєю природою є невідчужуваними, політичні права можуть обмежуватися відповідно до закону в Інтересах національної безпеки та громадського порядку, а також стосовно громадян України, визнаних у судовому порядку недієздатними.

Ще однією особливістю політичних прав і свобод громадян України є високий ступінь їх гарантованості не лише на національному, а й на міжнародному рівні. Рівень гарантованості політичних прав і свобод постійно піддається моніторингу з боку впливових міжнародних організацій (ООН, ЄС, Рада Європи, ПАРЄ та ін.) і свідчить про рівень демократії в Україні.

До того ж саме втілення політичних прав громадян України сприяло реалізації національного державотворення, що підтвердили події, пов'язані з всеукраїнським референдумом від 1 грудня 1991 р. та Помаранчевою революцією 2004 р.

Найбільш узагальненим і системо утворюючим, щодо інших політичних прав і свобод є право громадян України брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38 Конституції України). По суті це право закріплює гарантовану можливість для громадян України брати участь у здійсненні безпосереднього народовладдя, державної влади та місцевого самоврядування.

Наступним важливим політичним правом громадян України є право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації (ст. 36) для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. за винятком обмежень, що визначені в ст. 37 Конституції України та чинному законодавстві України.

Особливо важливим на сьогодні є право громадян на участь у створенні політичних партій України. У зв'язку з проведенням політичної (конституційно-правової) реформи в Україні 2005-2009 років, що позначилася переходом до парламентсько-президентської форми державного правління та пропорційної виборчої системи, політичні партії та їх блоки стають головним, пріоритетним суб'єктом конституційно-правових відносин. Порядок їх утворення і діяльність регулюється Законом України "Про політичні партії" 2001 року.

На відміну від права на створення і участь у діяльності політичних партій, право засновувати громадські організації мають не лише громадяни України, а й іноземці та особи без громадянства, що законно перебувають на території України. Це право також поширюється на громадські організації, що відстоюють професійні права людей - профспілки.

Утім Конституція України в ст. 37 визначає й підстави для заборони діяльності політичних партій та громадських організацій. До них відносяться програмні цілі або дії, спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міждержавної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення. До того ж Основний Закон забороняє утворення воєнізованих формувань у складі політичних партій і громадських

організацій. Також не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних організаціях і установах. Окрім виборів і референдумів, існують й інші форми безпосередньої реалізації народного суверенітету-мирні збори, мітинги, походи, демонстрації та ін.

Події, пов'язані з Помаранчевою революцією, довели ефективність цих форм прямого народовладдя та їх значний політичний потенціал. Важливо й те, що збори, мітинги, походи, демонстрації, які відбувалися в Україні в 2004 році, мали абсолютно легітимний характер і були передбачені чинною Конституцією України.

Основний Закон у ст. 39 встановлює право громадян України збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Ці форми безпосередньої демократії дозволяють громадянам України вільно висловлювати свої погляди, відстоювати свої політичні переконання та акцентувати увагу громадськості на тих чи інших політичних проблемах.

З метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей допускається обмеження реалізації права на збори, мітинги, походи та демонстрації на підставі рішень суду.

Визначене у ст. 40 Конституції України право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк, або право на

звернення (петиції) є засобом забезпечення інших політичних прав громадян і формою реалізації права громадян України брати участь в управлінні державними справами та формою громадського контролю за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх службових і посадових осіб. Але право на звернення поширюється не тільки на громадян України, а й на іноземців та осіб без громадянства, що законно перебувають в Україні, й тому дозволяє вирішувати й інші важливі суспільні проблеми, окрім політичних. Порядок реалізації цього права визначається Законом України "Про звернення громадян" від 2 жовтня 1996 р.

На підставі аналізу для внутрішнього і зовнішнього середовища системи забезпечення політичних прав і свобод громадян, органами виконавчої влади регіонального рівня обґрунтовано лише три варіанти класифікацій функцій системи забезпечення прав та її складових елементів. Так, першу класифікацію побудовано за змістом політичного права та місцем його реалізації, ця кваліфікація передбачає виокремлення таких функцій: 1) забезпечення права на свободу думки і слова; 2) забезпечення права на інформацію в органах державної влади; 3) забезпечення права на інформацію в органах місцевого самоврядування; 4) забезпечення права на мирні збори; 5) забезпечення права на свободу об'єднання в політичні партії; 6) забезпечення права на свободу об'єднання в громадські організації; 7) забезпечення права брати участь в управлінні державними справами; 8) забезпечення права на місцеве самоврядування; 9) забезпечення права брати участь у всеукраїнському референдумі; 10) забезпечення права брати участь у місцевих референдумах; 11) забезпечення права вільно обирати і бути обраними до органів державної влади; 12) забезпечення права доступу до державної служби; 13) забезпечення права доступу до служби в органах місцевого самоврядування; 14) забезпечення права на звернення до органів

державної влади; 15) забезпечення права на звернення до органів місцевого самоврядування.

Наступна, друга класифікація функцій органів побудована на основі об'єму їхніх повноважень у сфері забезпечення політичних прав і свобод громадян країни і передбачає виокремлення двох основних груп функцій: 1) група функцій, що виконуються в кожному органі виконавчої влади (забезпечення права на інформацію, права брати участь в управлінні державними справами, рівного права доступу до державної служби і право на звернення); 2) функції, виконання яких віднесено до компетенції окремих органів виконавчої влади (забезпечення права на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації, забезпечення права на мирні збори, забезпечення права брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними, забезпечення права на свободу думки і слова тощо).

Остання, третя класифікація функцій системи була розроблена на підставі аналізу зовнішнього середовища системи і побудована за змістом дій та за суб'єктом, у відносини з яким вступає система або її окремі елементи. За цією класифікацією виокремлюється п'ять основних функцій системи: 1) організаційна функція – створення умов в органах виконавчої влади для задоволення потреб громадян у реалізації політичних прав і свобод відповідно до законодавства; 2) виконавча функція – задоволення потреб громадян у реалізації їхніх політичних прав і свобод відповідно до законодавства в процесі практичної діяльності органів виконавчої влади регіонального рівня; 3) контрольна функція – здійснення контролю за додержанням законодавства у сфері забезпечення політичних прав і свобод громадян органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на місцевому та регіональному рівнях; 4) інформаційна функція – збір та узагальнення відомостей про стан забезпечення політичних прав і свобод громадян органами виконавчої влади та місцевого самоврядування в

областях та районах та інформування про результати цього вищих органів державної влади; 5) функція професійної соціалізації – формування необхідних знань і навичок у державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування для належного забезпечення політичних прав і свобод громадян.

Систематизація способів забезпечення політичних прав і свобод громадян, що відповідно до законодавства України здійснюються окремими органами виконавчої влади регіонального рівня, а саме: місцеві державні адміністрації (контроль за станом роботи щодо розгляду звернень громадян в органах місцевого самоврядування, здійснення заходів щодо ведення Державного реєстру виборців; участь у вирішенні питань проведення виборів та референдумів; порушення головами обласних державних адміністрацій перед Верховною Радою України питання про призначення позачергових виборів органів місцевого самоврядування); територіальні органи Міністерства внутрішніх справ України (забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки під час проведення заходів із реалізації права на мирні збори); територіальні органи Міністерства юстиції України (реєстрація об'єднань громадян); територіальні органи Нацдержслужби (контроль за додержанням умов реалізації громадянами права на державну службу; перевірка стану дотримання вимог законодавства про державну службу та запобігання корупції серед державних службовців.

3.3 Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі

Людина, її права, свободи й інтереси є першорядною цінністю суспільства. Права людини – історично нестійка категорія, яка еволюціонує разом із суспільством і державою. Як зазначає Ю. Разметаєва, «однією з властивостей прав людини є їхня здатність вважатися універсальною цінністю, тобто вони мають значення для будь-якого суспільства громадянського типу, незалежно від національно-культурного контексту»

[34, с. 111]. Як загальна суспільна цінність права людини є об'єктом конституційно-правового регулювання законодавства України, яке, маючи національні особливості, характеризується суттєвими спільними рисами із законодавством держав континентальної Європи. Система захисту основних політичних прав і свобод людини і громадянина є сукупністю гарантій (конституційних, нормативно-правових, соціально-правових, політичних, міжнародних та інших), а також державно-управлінськими механізмами гарантування, суспільною свідомістю і соціальними практиками їх закріплення.

Слід зазначити, що Конституція України закріпила якісно нову систему прав і свобод людини і громадянина, в яку включено відповідні положення міжнародно-правових актів, що безпосередньо стосуються прав і свобод громадянина та містять відповідні зобов'язання держав-учасниць щодо визнання, легалізації, гарантування реалізації, а також охорони і захисту таких прав і свобод з боку держави та її інституцій. Конституція України розширила цілий ряд прав і свобод людини та громадянина. Замість соціально-економічних, політичних і громадянських прав і свобод, які знайшли своє відображення в радянській конституції – Конституції УРСР 1978 року – Конституція України 1996 року закріпила громадянські (особистісні), політичні, соціальні, економічні, культурні, інформаційні, екологічні права і свободи людини і громадянина. Це означає, що Конституція України не обмежилася імплементацією міжнародно-правових актів і норм з питань прав і свобод людини, але й суттєво розширила їх склад та проголосила, зокрема, екологічні та інформаційні права.

Зокрема, до громадянських прав і свобод людини, які визнані основними, пріоритетними, належать такі права і свободи, як право на життя (ст. 27), право на повагу до своєї гідності (ст. 28), право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29), право на недоторканість житла (ст. 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої

кореспонденції (ст. 31), право на невтручання в особисте й сімейне життя (ст. 32).

В Україні в інституційно-організаційному аспекті провідна роль у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина належить Президентові України. Відповідно до ст. 102 Конституції України він є гарантом прав і свобод людини і громадянина. Реалізація цих повноважень Президента здійснюється через ініціювання законів, видання указів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Повноваження глави держави у сфері захисту прав і свобод громадян знаходять вираження у праві вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів, у праві Президента скасовувати акти Кабміну, рішення голів місцевих державних адміністрацій, деякі інші нормативні акти у разі порушення ними прав і свобод особи в Україні.

Конституційні права людини і громадянина – це певні можливості суб'єкта конституційно-правових відносин, які існують і функціонують відповідно до стану розвитку громадянського суспільства й держави. Конституційні свободи людини і громадянина – це спроможність людини діяти відповідно до власних інтересів та телеологічних настанов. Конституційні обов'язки людини і громадянина – це міра обов'язкової поведінки, якої кожен повинен дотримуватися для забезпечення нормального функціонування інших суб'єктів громадянського суспільства. Права людини є особливою глобальною проблемою, вирішення якої залежить від кожної держави, якості конституційної регламентації та конституційного регулювання суспільних відносин. Гарантування свободи слова в Україні починається із закріплення в Преамбулі Конституції того, що Основний Закон України був прийнятий для забезпечення прав і свобод людини. Стаття 3 Конституції України визнає, що права і свободи людини, а також їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Свобода слова

виступає необхідною умовою для реалізації наступного конституційного принципу.

Відповідно до ст. 15 Конституції України суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної й ідеологічної багатоманітності, що є одним з основоположних принципів життєдіяльності українського суспільства, заснованого на безперечному визнанні демократії, прав і свобод людини і громадянина. Дотримання принципів ідеологічного й політичного плюралізму в суспільстві є важливою гарантією свободи думки і слова. Свобода думки й слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань необхідні людям, так само як і свободи публічних дискусій із проблем, які є значущими і є формою існування демократичного толерантного суспільства. Таке суспільство виходить із того, що жодна думка не може й не повинна втрачати права заявити про себе. Ідеологічна багатоманітність означає вільне здійснення в суспільстві різних політичних і інших поглядів, шкіл, ідей, а також можливість без перешкод пропагувати свої погляди, ідеї за допомогою засобів масової інформації, а також привселюдно захищати свої ідеологічні погляди [35, с. 296].

Особливістю політичних прав і свобод в Україні є те, що їх носіями, суб'єктами виступають лише громадяни України, а не всі особи, які проживають на її території. Хоча в Україні політичні права належать переважно громадянам, але деякі права (наприклад, свобода об'єднуватися в неполітичні організації, право на індивідуальні чи колективні письмові звернення) можуть використовуватися іноземцями та особами без громадянства.

Своєрідне місце в механізмі правового забезпечення права громадян на свободу слова посідають гарантії. В умовах правової держави гарантії прав і свобод людини є сукупністю умов і спеціальних правових способів і засобів,

за допомогою яких забезпечується їх здійснення, охорона та захист. Головне призначення правових гарантій полягає у створенні необхідних умов для перетворення закріплених у законі прав і свобод із можливостей на реальність. Питання гарантій і свобод людини є одним із найбільш актуальних на сучасному етапі. Розглядаючи цей аспект конституційного права в сучасній Україні, є всі підстави стверджувати, що права і свободи особи, незважаючи на ґрунтовне їх закріплення та детальну регламентацію в Конституції України, поки що не стали дійсно вищою соціальною цінністю для держави, що зумовлено історією нашої держави, яка протягом тривалого часу була тоталітарною, теперішніми складними політичними та соціальними проблемами. Аналіз практики вирішення спорів Європейським судом з прав людини щодо порушення Україною в статусі її органів норм Конвенції про захист прав людини і свобод свідчить про негативну тенденцію у діяльності всієї системи державних органів у результаті порушення окремими посадовими особами норм українського та міжнародного законодавства.

В Україні, що вже має розвинене і соціально стратифіковане індустріальне суспільство, проблема побудови громадянського суспільства співпадає в часі з процесом розбудови держави. Тому інструментом побудови нового суспільства може бути лише держава, точніше, демократична держава.

Варто зазначити, що проблема реальності прав, свобод і законних інтересів має не лише правовий аспект. Вона пов'язана з економічним і політичним становищем суспільства, станом духовності і консолідованості. На жаль, сьогодні є факти, які засвідчують, що державні бюрократичні структури не завжди зацікавлені у забезпеченні прав людини. Підтвердити такі теоретичні положення можна прикладами із щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні [34]:

1. Право на отримання гарантованих державою виплат і допомог. За період 2018 року до Уповноваженого надійшло 905 повідомлень про порушення прав ВПО та мешканців тимчасово окупованих територій, з яких понад 60% від загальної кількості стосувалися припинення пенсійних виплат та інших видів грошової допомоги, що свідчить про системну проблему у забезпеченні прав цієї категорії осіб на соціальний захист.

2. Право на захист. Під час моніторингу, який було проведено у 14 місцевих і 3 апеляційних судах Донецької та Луганської областей, спостерігачі звернули увагу на наявність недоліків у якості послуг адвокатів безоплатної правової допомоги. ЄСПЛ неодноразово констатував порушення права на захист у справах, в яких захисник формально був призначений, проте не здійснював ефективного захисту. Наприклад, у рішенні ЄСПЛ від 12 червня 2008 року у справі «Яременко проти України» як на підставу порушення п. 3 (с) ст. 6 Конвенції суд зазначив: «...той факт, що кожен із двох інших захисників, які представляли заявника, бачив його лише один раз і тільки під час допиту і до допиту ніхто з них із заявником не бачився, найімовірніше свідчить про символічний характер їхніх послуг».

3. Право людини на невтручання в особисте життя у зв'язку з обробкою персональних даних. Перевірка у 2018 році Центрів надання адміністративних послуг засвідчила, що у суб'єктів звернення при оформленні паспорта громадянина України для виїзду за кордон відбирається згода на обробку їх персональних даних, що не відповідає п.п. 2, 5 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про захист персональних даних», оскільки згода на обробку персональних даних від суб'єктів звернення не вимагається. Єдиним випадком, коли необхідно отримувати згоду на обробку персональних даних (відцифрованих відбитків пальців рук), є оформлення паспорта громадянина України.

4. Право на працю. За даними Державної служби статистики України, заборгованість із виплати заробітної плати працівникам протягом року

зросла на 276,7 млн грн (або на 11,7%) і станом на 1 січня 2019 року становила 2,645 млрд грн. У структурі заборгованості з виплати заробітної плати на кінець 2018 року більшу частину боргу (1455,0 млн грн) мали економічно-активні підприємства (установи та організації), які вчасно не виплатили заробітну плату 90,5 тисячам своїх працівників. Проте Урядом не вжито системних заходів з метою її подолання. Моніторинг Уповноваженого засвідчив, що, незважаючи на прогресуюче зростання заборгованості із заробітної плати, у 2018 році не відбулося жодного засідання Комісії з питань погашення заборгованості із заробітної плати, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат.

5. Право дитини на охорону здоров'я. У цій сфері Уповноваженим було виявлено критичну ситуацію із забезпеченням лікарськими засобами та витратними матеріалами для онкохворих дітей, дітей, які хворіють на рідкісні (орфанні) захворювання, дітей, хворих на цукровий діабет тощо.

Забезпечення належного захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні є важливим завданням держави і актуальним напрямом розвитку правової системи. Наші очікування від ефективності сучасного права, відчуття захищеності кожним (від якості медичного обслуговування до належних умов праці), гарантований і забезпечений відповідно до рівня цивілізованих держав перелік прав – все це, як і багато інших складників, входить у поняття демократичного права. Від того, наскільки право є «конструктивним», багато в чому залежить якість нашого життя сьогодні і його «якісне удосконалення» завтра [36, с. 19]. Таким чином, на сучасному етапі розвитку України проблема забезпечення прав і свобод особи набуває особливого значення, адже у сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є ціннісним орієнтиром, який свідчить про досягнутий рівень демократії держави, ступінь розвиненості суспільства. Держава повинна визнавати людину найвищою соціальною цінністю, установлювати, легітимувати, охороняти її права і свободи, забезпечувати їх фактичне

здійснення. Сьогодні перед усіма сучасними державами постає проблема формування нового світового порядку, який би забезпечив безпеку всіх народів і підтримувався усім міжнародним співтовариством.

ВИСНОВКИ

В ході дипломної роботи було досліджено, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Також наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні системи забезпечення політичних прав і свобод громадян України органами виконавчої влади регіонального рівня та визначенні її напрямків.

У роботі вказано, що на сучасному етапі розвитку України і суспільства проблема забезпечення прав і свобод особи набуває характерного значення, адже у сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є ціннісним орієнтиром, який свідчить про досягнутий рівень демократії держави, рівень розвитку громадянського суспільства.

Також розглянуто основні проблеми механізму реалізації та захисту прав і свобод людини й громадянина в Україні. З'ясовано проблеми функціонування механізму безпосередньої реалізації прав і свобод громадян, їх причини та шляхи усунення. На конкретних прикладах показано, що людина, її права, свободи й інтереси є першорядною цінністю суспільства. Розглянуто систему політичних прав і свобод в Україні як основу демократії та засіб громадського контролю. Зазначається, що ефективність реалізації вказаних прав і свобод залежить від досконалості правової сфери і впливає на розвиток демократизму.

Наголошено на необхідності здійснити комплексний перегляд законодавства, зміцнити авторитет держави у суспільстві та удосконалити механізм захисту і забезпечення прав і свобод людини. Права людини виступають як особлива глобальна проблема, вирішення якої залежить від кожної держави, якості конституційної регламентації та конституційного регулювання суспільних відносин.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Ефективність діяльності Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2013 р. // – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/DopovidEfektivnist-diyalnosti-sekretariatu-Uprovnovazhenogo-Verhovnoyi-Radi-Ukrayiniz-prav-lyudini-2013-r..pdf>
2. Левченко К. Б. Національний механізм забезпечення прав людини в Україні [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://khpg.org.index.php?id=1151414949>
3. 206. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Зверинцев, Э. А. Араб-оглы, Л. Ф. Ильичев [и др.]. – [2-е изд.] – М. : Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.
4. Горский Д. Определение / Д. Горский // Философская энциклопедия / [Гл. ред. Ф.В. Константинов]. – М., 1967. – Т.4. – С. 150.
5. Грабильніков А. В. Конституційне право громадян України брати участь в управлінні державними справами: проблеми теорії і практики: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / А.В. Грабильніков ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. — К., 2006. — 19 с.
6. Енциклопедія державного управління [Текст] : у 8 т. / [наук. редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Т. 1 : Теорія державного управління / наук. редкол. 1-го т. : В. М. Князєв [та ін.]. - 2011. – С. 92
7. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812

8. New Webster's Dictionary and Thesaurus of English Language. Lexicon Publications. Inc., Danbury, CT 1993. – 1248 p.
9. Берталанфи Л. фон. Общая теория систем: критический обзор / Л. фон Берталанфи // Исследования по общей теории систем. – М.: Прогресс. 1969. С.23–82.
10. Садовский В., Юдин Э. Система // Философская энциклопедия / Гл. ред. Ф.В. Константинов. М.: Советская энциклопедия, 1970. – Т. 5. – С. 18.
11. Уёмов А. И. Системный подход и общая теория систем. – М.: Мысль, 1978. – 272 с.
12. Афанасьев В.Г. Системность и общество / В.Г. Афанасьев.– М.: Политиздат, 1980. – 368 с.
13. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки. – М.: Наука, 1978. – 391 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпень : ВТФ «Перун», 2007
15. Турута О.В. Юридичний механізм забезпечення реальності прав і свобод громадян / О. В. Турута // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 519-523. України. [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>

16. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. № 2657–XII.
[Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>
17. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Організація Об'єднаних Націй): Закон України від 6 липня 1999 року № 832- XІУ// – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_015:
18. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 2010 р. № 996 // – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>
19. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976. [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-п>
20. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указом Президента України від 24.03.2012 № 212/2012. [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>–
заголовок з екрану.

21. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII.
[Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
22. Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 169 // – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/169-2002-%D0%BF>
23. Положення про порядок стажування у державних органах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 1994 р. N 804. // – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/804-94-%D0%BF>
24. Про затвердження Положення про формування кадрового резерву для державної служби: Постанови Кабінету Міністрів від 28 лютого 2001 р. N 199 // – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/199-2001-%D0%BF>
25. Положення про Національне агентство України з питань державної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 500 // – [Електронний ресурс].
Спосіб доступу URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF>

26.Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні [Текст] / [вступ. слово В. Лутковської]. - Офіц. вид. - Київ : Антологія, 2015. - 551 с.

27.Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні [Текст] / [вступ. слово В. Лутковської]. - Офіц. вид. – Київ : [б. в.], 2016. - 538 с.

28. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 47. [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>

29.Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

30.Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. №586-XIV. [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/586-14>

31.Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Указ Президента України від 7 лютого 2008 р. № 109/ 2008. [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008>

32. Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації: Постанова КМУ від 14 квітня 1997р. № 348. (Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1153 від 17 листопада 1997 р. // [Електронний ресурс].

Спосіб доступу URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-97-п>

33. Разметаєва Ю. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства / Ю. Разметаєва // Юридический вестник. 2006. № 1. С. 109–112.

34. Слінько Т.М. Конституційно-правові гарантії свободи слова в Україні / Т.М. Слінько // Правова доктрина – основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України (м. Харків, 20-21 листоп. 2013 р.) / Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2013. С. 294–297.

35. Сіренко В.Ф. Актуальні проблеми забезпечення і охорони прав людини в Україні / В.Ф. Сіренко, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, Т.І. Тарахонич // Правова держава. 2014. Вип. 25. С. 16–43.

Спосіб доступу URL: <http://nbuv.gov.ua/>.

36. Конституція України [Текст]: зі змінами та доповненнями: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.] // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

37.Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спосіб доступу URL: www.ombudsman.gov.ua.

38.Кириченко Ю.В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду. Монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 538 с.

39.Статут ООН та Статут Міжнародного суду.

Спосіб доступу URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

40.L. Henkin, The Age of Righst, New York 1990, Columbia University, s. 2-5

41.M. Piechowiak, Pojęcie praw człowieka, [w:] Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona, red. L. Wiśniewski, Warszawa 1997,